Anna-Lisa ja Carl Mesterton,
Enni Mustonen, Jussi-Pekka Aukia

Hovimäki

Ruotsin vallan iltarusko

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Kirja perustuu YLE, TV2:n julkaisemaan ja Oy Electric Field Production -yhtiön tuottamaan televisiosarjaan *Hovimäki*.

Teos on ilmestynyt aiemmin Gummeruksen julkaisemana.

© kirjan tekstiin Oy Electric Field Production ja Kriivari Oy
© kirjan nimeen ”Hovimäki” Oy Electric Field Production
© Kustannusosakeyhtiö Otava 2023

Piirrokset: Tuuli Juusela

ISBN 978-951-1-45506-6

OTAVA KIRJAPAINO
Keuruu 2023

TEHTY SUOMESSA
MADE IN FINLAND

YMPÄRISTÖMERKKI
MILJÖMÄRKT
4041 0037
Painotuote

Lindhofin suku

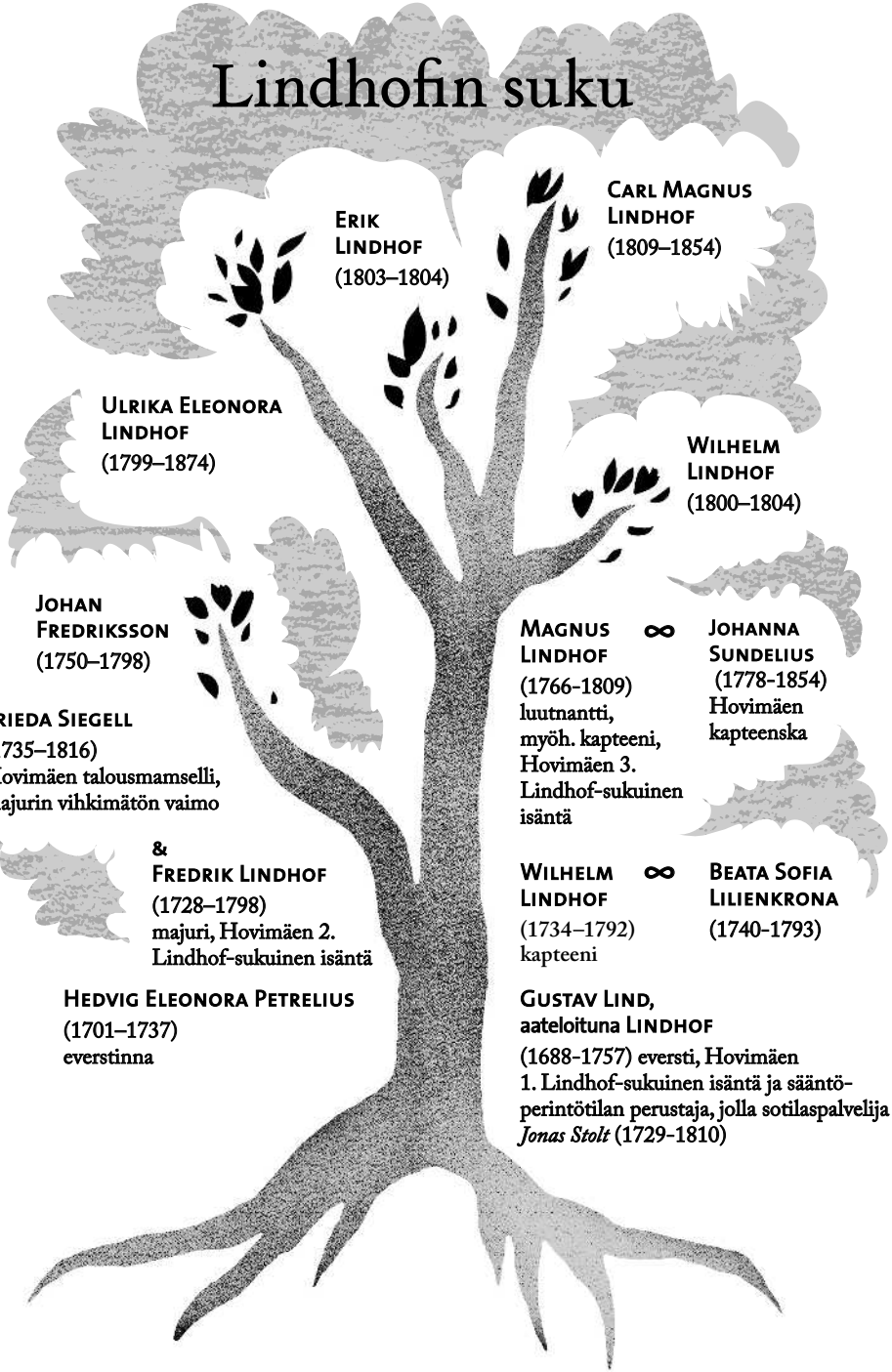

Sundeliuksen suku

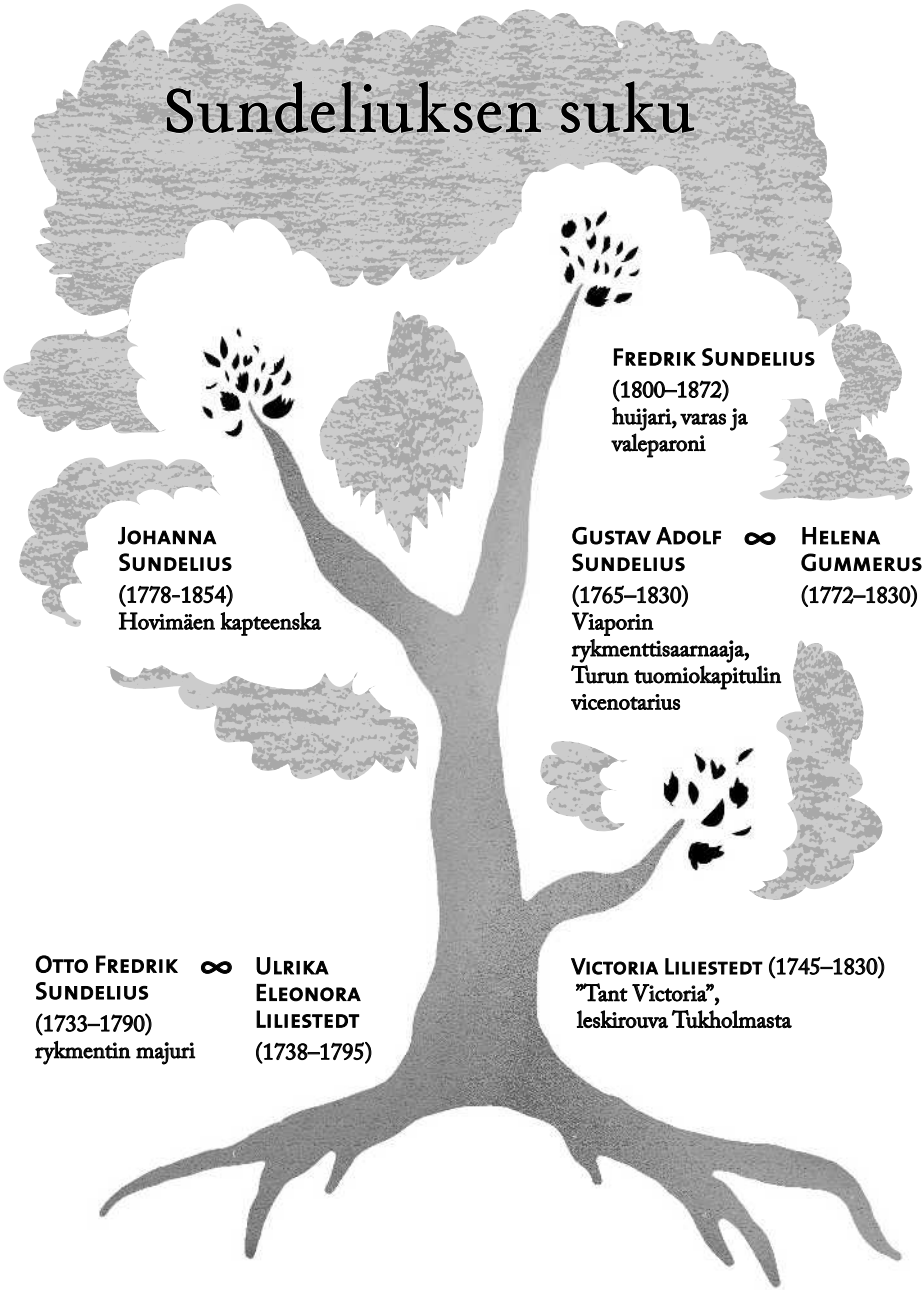

Sepän suku

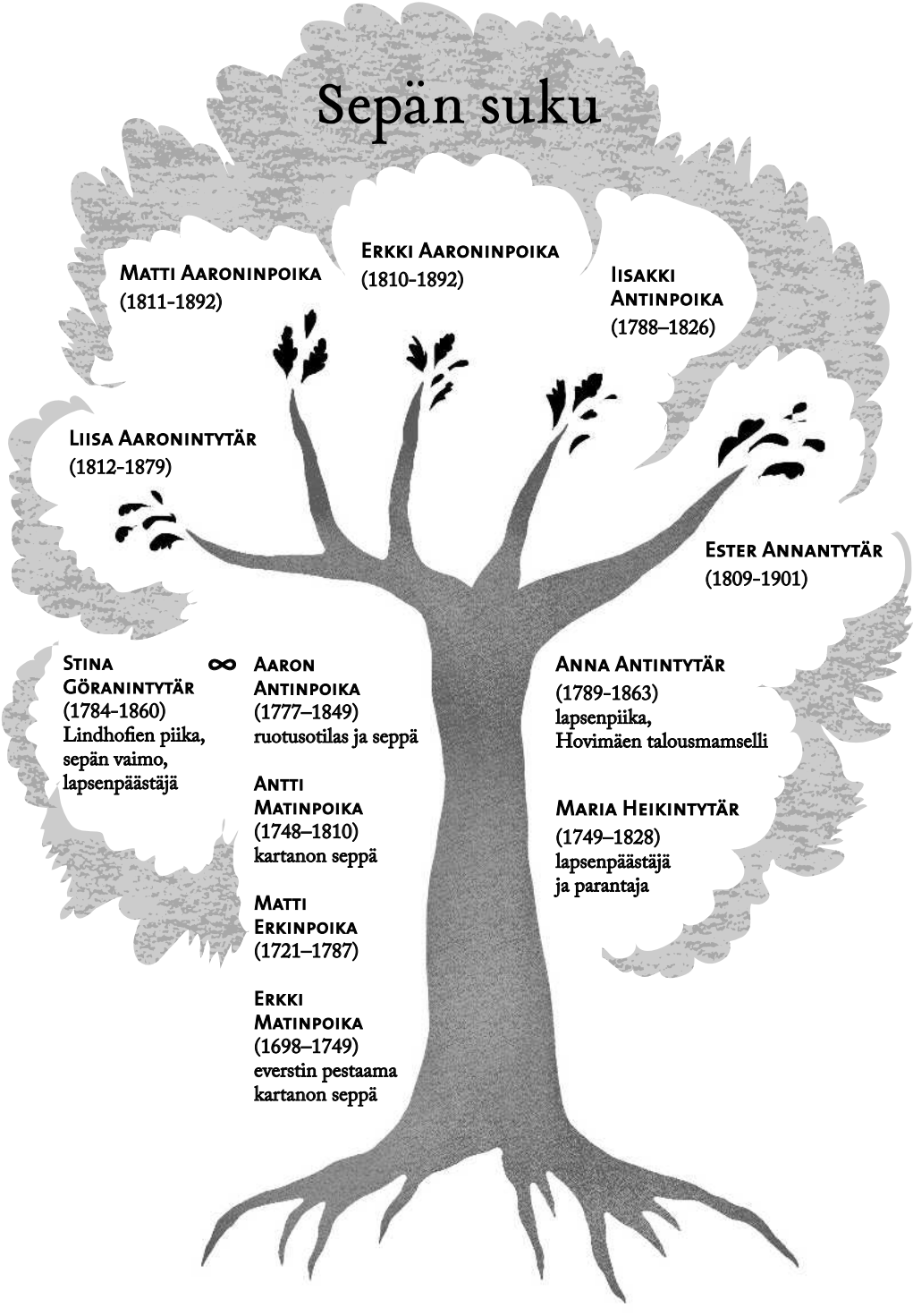
Matti Aaroninpoika
(1811-1892)
Erkki Aaroninpoika
(1810-1892)
Iisakki Antinpoika
(1788–1826)
Liisa Aaronintytär
(1812-1879)
Ester Annantytär
(1809-1901)
Stina Göranintytär
(1784-1860)
Lindhofien piika,
sepän vaimo,
lapsenpäästäjä
∞
Aaron Antinpoika
(1777–1849)
ruotusotilas ja seppä
Antti Matinpoika
(1748–1810)
kartanon seppä
Matti Erkinpoika
(1721–1787)
Erkki Matinpoika
(1698–1749)
everstin pestaama
kartanon seppä
Anna Antintytär
(1789-1863)
lapsenpiika,
Hovimäen talousmamselli
Maria Heikintytär
(1749–1828)
lapsenpäästäjä
ja parantaja

I

Hovimäessä leikattiin ruista. Sirpit suihkivat, valkopaitaiset selät nousivat ja laskivat leveänä rintamana, kun taksvärkkiläiset etenivät pitkin kartanon Isonlakean reunaa. Iltapäivän auringossa leijaili peltoaukean yllä jo syyskesän autere. Muuttoon valmistautuvat pääskyset suhahtelivat leikkuuväen ympärillä ennustaen sadetta.

Kesä oli ollut lämmin ja kuiva. Sepän torpallakin oli ruis leikattu heti Jaakobin päivän jälkeen, mutta kartanossa förvalttari oli aikaillut taas, missä lienee hääräillyt, kun nyt vasta Laurin päivän alla oli käsky käynyt elopellolle. Ja surkea oli tämäkin kylvös. Muutama tynnyrinala ja sekin harvakseltaan viskottu, vaikka peltoa olisi ollut melkein taivaanrantaan asti, hyvää muhevaa maata, ylen määrin kesantona levännyttä. Vaan kaikesta näkyi, ettei kartanossa ollut isäntää, joka olisi pehtoorinsa töitä valvonut, sepän muori nurkui itsekseen. Hiki norui liinan alta silmiin, suupielessä maistui suola.

Sepän Maria oli miesten kanssa leikkaamassa, eteni ensimmäisenä vaikka oli nainen, muttei siitä kukaan itseensä ottanut. Tiedettiinhän se, että sepän muori oli taitava käsistään, vikkelämpi kuin kukaan muu, oli kyse sitten elonleikkuusta tai lapsenpäästöstä. Nytkin Maria pyöräytti kourauksessaan muutamalla sirpin suihkauksella kokonaisen lyhteen, nosti sen korkealle ilmaan ja jätti sängelle odottamaan sitojaa, joka vielä ähersi edellisen lyhteen kimpussa.

Oltiin jo saran päässä. Oli aika hengähtää ja odottaa toisia. Maria oikaisi selkäänsä. Särkihän sitä mutta mikä auttoi, jonkun oli tehtävä tämäkin päivätyö, kun seppä tarvitsi Iisakkia pajalla ja Aaronin oli pitänyt lähteä kirkolle rovastia hakemaan. Mitähän sekin tiesi, että Hovimäkeen pappia haettiin?

– Majuri Lindhof? Hovimäen majuri?

Hirvikosken kappalainen Henrik Wegelius ei ollut uskoa korviaan, kun ruustinna itse ilmestyi hänen vinttikamariinsa pyytämään, että pastori lähtisi Hovimäkeen. Kartanosta oli lähetetty kyytipoika hakemaan rovastia majurin luo.

– Rovasti itse ei… oikein jaksa. Leini oli vaivannut taas koko viime yön, ymmärtäähän Henrik. Ruustinnan suuret siniset silmät olivat pyytävät ja huolestuneet. Näki ettei hän mielellään valehdellut.

– No täytyy sitten lähteä kuulemaan, mitä majurilla on sydämellään, Henrik hymähti ja laittoi huilunsa syrjään. Hän oli tosin ajatellut soitella vähän näin suuruksen jälkeen ennen kuin ryhtyisi kirjoittamaan ensi sunnuntain saarnaa.

– Ehkä majuri on lopultakin tullut synnintuntoon, ruustinna huokasi toiveikkaasti. – Ja jos Henrik saa tilaisuuden, niin sanoo sakastin vuotavasta katosta… kukaties majuri antaa korjata sen sielunsa autuudeksi…

Kun pastori Wegelius hetkistä myöhemmin keikkui pitkin pölyistä tietä vaitonaisen kyytimiehen kärryillä matkalla Hovimäen kartanoon, ruustinnan käytännöllinen huoli majurin sielun pelastuksesta hymyilytti häntä yhä. Tuskinpa majuri sentään niin pahassa pulassa oli, että ryhtyisi kirkkoa korjaamaan.

Julkijumalaton majuri Lindhof oli aina ollut, pilkannut pappeja ja kiertänyt kirkonmäen kaukaa, sen oli rovasti Asp tehnyt jo talvella selväksi nuorelle virkaveljelleen, kun tämä oli ihmetellyt, miksei pitäjän suurimman kartanon isäntää näkynyt kirkossa edes pääsiäisenä. Tarkkaan oli pappilassa pidetty kirjaa Hovimäen majurin synneistä. Vanhan everstin kuoleman jälkeen majuri oli

ajanut nuoremman veljensä pennittömänä maailmalle, tuhlannut sitten itse everstivainajan perintörahat Tukholmassa ja vihdoin Hovimäkeen palattuaan elänyt synnissä talousmamsellinsa kanssa.

– Vaan kosto on minun, sanoo Jumala! rovasti oli pääsiäislampaan ääressä julistanut ääntään korottaen. – Kymmenen vuotta takaperin Herra itse antoi salaman iskeä Hovimäkeen ja polttaa poroksi kartanon vanhan kivipytingin. Majuri ei tullut siitä synnintuntoon, vaan rakensi uuden ja entistä komeamman päärakennuksen entisen tilalle ja tuotatti mestarit kaupungista asti maalaamaan seinille alastomia naisia ja muita riettaita kuvia. Mutta eipä taipunut Herra Sebaotkaan semmoisen synnin ja ylpeyden edessä! Tuli kaksi katovuotta ja kun majurilta loppuivat rahat, lähtivät mestarit takaisin Turkuun ja Tukholmaan ja talo jäi kuulemma sisältä pahasti kesken. Itse en siihen synnin pesään jalallani astu!

Kieltämättä Henrik Wegelius oli hiukan utelias näkemään, millaista Hovimäessä oli, kun pitäjällä liikkuessa kuuli kartanosta ja sen väestä aina monenlaisia huhuja ja tarinoita. Hurjimpien puheiden mukaan majuri oli liitossa itsensä Paholaisen kanssa – tai jos ei majuri itse, niin ainakin Frieda-mamselli, jonka majuri oli tuonut leipäsudekseen jostakin tukholmalaisesta kapakasta. Sen käsityksen pastori oli saanut, että Frieda-mamsellia pidettiin kaiken pahan alkuna ja juurena. Viinankeittäjä, myrkynsekoittaja. Olipa joku kuolinrippiä mutiseva eukko väittänyt nähneensä Friedan luudan kanssa lentelevän pääsiäisyönä kirkon tapulin ympäri, mutta se nyt ainakin oli taikauskoisen rahvaan hourailua. Kovin oli vielä alkeellista kansaa täällä Hirvikosken perukoilla.

– Kenenkäs poikia sinä olet? pastori Wegelius kumartui puhuttelemaan vaitonaista kyytimiestään.

– Sepän Aaroniksi sanovat, nuori mies vastasi ja vilkaisi vähän epäluuloisesti olkansa yli.

– Vastako täällä ruista leikataan? pastori ihmetteli, kun kärryt

samassa sukelsivat metsän siimeksestä peltoaukealle, jossa leikkuuväki ahersi sirpit auringossa välkkyen. Tuuli painoi tien pölyä matkalaisten niskaan ja pastoria alkoi yskittää, vaikka hän nosti pellavaliinan suulleen. Peruukin alta norui hiki.

– Isolakee kylvettiin viimeisenä, Aaron mutisi ja läimäytti ohjasperällä hevosen juoksuun. – Liika kuivaan maahan, isä sanoi. Sillä se ei lähtenyt kunnolla itämään ennen kuin viikkojen päästä ja nytkin on vielä vihreätä joukossa. Kartano näkyy tuolla!

Pastori Wegelius kurottautui istuimellaan katsomaan kyytipojan piiskanvarren suuntaan, ja todellakin kaukana peltoaukean takana erottui jokin korkeampi rakennus ja koko joukko matalampia pytinkejä. Joku pikkupoika näytti vimmatusti pinkovan kohti kartanon porttia, ja niin kärryt keikkuivat pihan poikki vaivoin härkävaljakkoa väistäen ja pysähtyivät viimein pääoven eteen.

Pastori Wegelius oikoi peruukkiaan, pyyhki vielä kerran otsansa hien pellavaliinaan, kapusi sitten pahimpia pölyjä harteiltaan pyyhkäisten alas vaunuista ja ryhtyi kokoamaan papillista arvokkuuttaan.

Ne olivat odottaneet rovastia itseään. Talousmamselli, laiha tummanpuhuva keski-ikäinen nainen, ei edes yrittänyt salata harmistustaan, kun kuuli ettei rovasti itse tullutkaan. Kivahtaen mamselli Frieda kääntyi kannoillaan, viittasi pastorin seuraamaan itseään ja käski vanhan tutisevan kamaripalvelijan lähteä etsimään majuria puutarhasta.

Kieltämättä pastori seurasi hiukan arkaillen äkeää talousmamsellia sisälle kartanoon. Vaikka ulkona hehkui elokuinen helle, sisällä paksujen kiviseinien sisällä huoneet olivat kolkkoja ja kosteita. Narisevat portaat, leveät tosin kuin Turun tuomiokapitulissa, johtivat yläkertaan. Salongin seiniä peittivät pölyiset muotokuvat. Vain herrainhuone, johon mamselli lopulta pastorin istutti, oli valoisa ja siivottu.

Majuria ei näkynyt missään. Liekö sittenkin pelästynyt pappia, Wegelius ajatteli hiukan ärtyneenä. Kurkkua kuivasi maan-

tien pöly. Köyhimmässäkin torpassa olisi sentään matkamiehelle tarjottu vettä…

Tähtipuutarhasta vanha Jonas löysi vihdoin isäntänsä. Mitä se nyt täällä tekee, Jonas ihmetteli. Tähtipuutarhan oli everstivainaa aikanaan rakennuttanut nuorikolleen. Everstinnan aikaan täällä olivat kukkineet sadat tuoksuvat ruusut ja Jonas oli joutunut paimentamaan kartanon nuoria herroja, etteivät nämä katkoneet pallosilla ollessaan rouvan lempiruusuja. Sitkeitä ne olivat olleet, nuo vanhat piikikkäät ruusunvarret. Ensin kuoli everstinna ja sitten eversti ja puutarha jäi hoitoa vaille vuosikymmeniksi, mutta vasta kartanon tulipalossa kuumuus poltti ruusunvarret lopullisesti karrelle. Majuri ei ollut antanut tuoda Turusta uusia taimia, vaikka mamselli Frieda niistä kuinka oli motkottanut. Nyt oli puutarha autio ja tyhjä, vain matalat kukkapenkit reunustivat tähdenmuotoon rakennettuja käytäviä ja niissäkin rehotti enimmäkseen voikukkaa.

Majuri Lindhof kohotti hahtuvaisen kukinnon kuihtuneille huulilleen ja puhalsi kevyesti. Katoavaista on kaikki: naisen kauneus ja kuumat suudelmat, mainen loisto ja rikkaus ja se suonissa polttava kiihko, joka oli ajanut nuoren miehen Tukholmaan loputtomien kemujen ja korttipelien pyörteisiin, missä kaikki tuntui olevan hetkessä käden ulottuvilla…

– Siellä on nyt se pastori.

Vanhan Jonaksen nariseva ääni havahdutti majurin mietteistään. Mitä se vanha huuhkaja nyt tahtoi? Seisoi siinä peruukki kourassaan ja näytti hätääntyneeltä. Niin tosiaan. Rovasti oli siis tullut. Kas kas, että uskalsikin. No, olihan siitä sentään jo kymmenen vuotta, kun se tekopyhä lurjus oli ilmestynyt tänne nuhtelemaan häntä ja Friedaa synnissä elämisestä. Majuri oli heittänyt papin omin käsin portaita alas ja antanut Jonaksen ampua musketilla hänen jälkeensä. Sen perästä eivät papit olleet Hovimäkeen pyrkineet…

– Anna olla, majuri älähti ja oikaisi itse peruukkinsa, jonka

Jonas oli asetellut vinoon hänen paljaalle päälaelleen. Leinin syömät polvet huojahdellen majuri lähti yrmeänä mutta päättäväisenä tarpomaan sisälle kartanoon. Rovasti ei hänelle saarnoja pitäisi tälläkään kertaa.

Majuri ei voinut muuta kuin naurahtaa nähdessään nuoren ja pelästyneen kappalaisen kumartavan herrainhuoneen ovella. Henrik Wegelius, kappalainen. No olkoon, tämä saa kelvata. Pappiparka yritti soperrella jotakin rovastin sairaudesta, mutta majuri vaiensi hänet nopeasti yhdellä ainoalla kädenhuitaisulla ja tarttui paloviinapulloon.

– Mistäs pastori on kotoisin? hän kysyi kaataessaan lasit piripintaan. Paloviinaa Frieda osasi tehdä, osasi totisesti.

– Pohjanmaalta, Wegelius vastasi ja selitti sitten vuolaasti, miten oli vasta talvella saapunut Hirvikoskelle vanhan rovastin apulaiseksi. Hiki norui jälleen peruukin alta.

– No sitten otetaan Pohjanmaan kautta, majuri naurahti lasiaan nostaen ja iski vielä hyväkäs silmää. Oli aika siirtyä asiaan. – Niin kuin pastori arvaa, minä kuolen kohta.

Majuri Lindhof oli totisesti omituisin kuoleva, jonka luokse pastori oli lyhyen pappisuransa aikana kutsuttu. Majuri ei tahtonut kuulla sanaakaan Jumalan armosta vaan väitti, ettei Jumalalla ollut hänen kuolemansa kanssa mitään tekemistä. Sen sijaan vanhus kaivoi kätköistään vanhan nahkapussin ja sieltä tukun setelirahaa, enimmäkseen Kustaa-kuninkaan aikaisia, ja komensi kappalaisen aloittamaan etsinnät majurin kadonneen veljen löytämiseksi. Hovimäkeen tarvittiin laillinen perillinen.

Turha oli Wegeliuksen väittää vastaan ja vedota papillisiin velvollisuuksiinsa. Vanhan miehen vetiset mutta kirkkaat silmät tuijottivat nuorta pappia vaativina ja vähän pilkallisina. Vasta kun pastori oli ottanut rahat vastaan ja luvannut tehdä kyselyjä, majuri päästi hänet lähtemään. Sitä ennen vanhus kuitenkin vannotti kuiskaten, ettei häntä missään olosuhteissa saisi vihkiä kristilliseen avioliittoon talousmamsellinsa Frieda Siegelin kanssa.

– Ymmärtääkö pastori, ei missään tapauksessa! Ensimmäisen

kerran majurin äänestä kuulsi avoin kauhu. Oikeastaan Wegelius ei sitä juurikaan ihmetellyt. Olihan hän itsekin pelännyt kartanon tuimaa talousmamsellia.

Kun majuri kutsui palvelijaansa, tämä ilmestyi paikalle niin sukkelasti, että oli epäilemättä kuunnellut oven takana. Mamselli Friedaa ei enää näkynyt, ennen kuin pastori oli jälleen kavunnut kärryihin harvasanaisen sepän pojan viereen. Silloin häivähtivät ylhäällä kartanon päädyssä valkoisten uudinten raosta mamsellin tummanpuhuvat kasvot.

Joko se maitonaamainen pastori oli lähdössä? Mamselli Frieda ei ollut uskoa silmiään nähdessään papin kapuavan kärryihin. Mutta Fredrik oli luvannut, että heidät vihittäisiin tänään!

Siinä samassa Frieda raotti jo salakäytävän ovea ja työntyi kamaristaan herrainhuoneen puolelle. Pöydällä oli kaksi tyhjää lasia ja palo viinapullo, jossa oli enää tilkkanen pohjalla. Vai niin!

Alakerrasta kuului cembalon helähdys ja kovia kokeneen talousneitsyen sydämessä virisi jälleen heikko toivo. Fredrik oli nuorempana soittanut cembaloa vain ollessaan erityisen hyvällä tuulella. Ehkäpä häät sittenkin pidettäisiin. Uteliaisuus siivitti mamsellin askeleita kun hän riensi alakertaan. Lopultakin!

Majuri istui kaikessa rauhassa salin sohvalla. Peruukki oli jälleen siihen malliin vinossa, että Frieda arvasi paloviinan taas maistuneen. Nyt ei kuitenkaan ollut aika ruveta henkeä haistelemaan.

– No! Mitä pastori sanoi? Friedan ääni värisi innosta.

– Ei tahtonut, Fredrik Lindhof tarttui luisella kourallaan hetkeksi talousmamsellinsa työn kovettamaan käteen mutta päästi sitten irti ja jatkoi kevyesti huoahtaen. – Ei tahtonut vihkiä!

Friedan suussa maistui sappi, sydänalaa kuristi ja silmissä tanssivat punaiset pilkut. Oli päästävä pois, oli päästävä omaan kamariin. Hengästyneenä vanha nainen painoi kamarinsa oven kiinni. Nyt vasta tulivat kyyneleet, kuumat, suolaiset ja katkerat.

Miten niin ei pappi tahtonut heitä vihkiä? Synninkö takia? Senkö takia, että Fredrik oli löytänyt hänet siitä surkeasta kapakasta?

Herra paratkoon, ilman häntä Fredrik olisi kuollut pennittömänä katuojaan! Hän juuri, Frieda Siegel, raahasi omin käsin majurin pelipöydästä laivaan, kun tuli tieto kartanon tulipalosta. Hän pakotti majurin hankkimaan piirustukset Turusta, tilasi työmiehet ja mestarit ja valvoi heidän työtänsä, poltti yökaudet paloviinaa ja lähetti uskotut miehet myymään sitä pitäjälle ja kauemmaksikin, kun pelipöydässä voitetut rahat hupenivat nopeasti. Ilman häntä Hovimäessä ei enää olisi kiveä kiven päällä!

Ja entäs Johan Fredriksson, hänen poikansa, jolla oli suuret siniset silmät ja pää kuin partaveitsi. Kunpa Johan ei olisi riitaantunut majurin kanssa! Mitättömiä pikkusummia! Jos majuri olisi maksanut pojalle kunnon palkkaa, ei tämän olisi tarvinnut kähveltää mestareiden palkkarahoista. Sellainen häpeä! Vaikka Frieda oli pyytänyt ja rukoillut ja luvannut maksaa takaisin joka killingin, majuri oli ajanut Johanin ulos talosta.

Mutta Johan tulee vielä takaisin. Mamselli Frieda oli kirjoittanut Tukholmaan jo ennen juhannusta, lähettänyt matkarahatkin, jotta poika saapuisi katsomaan vanhaa isäänsä, joka oli joutunut sairasvuoteeseen. Koko heinäajan oli majuri yskinyt katossängyssä ja Frieda oli valvonut yökaudet hänen vierellään, juottanut, syöttänyt ja passanut. Silloin oli majuri vihdoin luvannut kutsua papin paikalle ja solmia kristillisen avioliiton vanhan talousmamsellinsa kanssa. Ja nyt… se kirottu pappi oli kieltäytynyt vihkimästä heitä!

Vielä samana iltana pastori Wegelius istui kirkon sakastissa yömyöhään tutkimassa kirkonkirjoja ja löysikin sieltä merkinnän, että jalosukuinen Wilhelm Lindhof, eversti Lindhofin nuorempi poika, oli Armon vuonna 1755 siirtynyt Hirvikoskelta Karlskronaan. Eversti itse oli merkitty kuolleeksi kaksi vuotta myöhemmin.

– Niin tosiaan, sellaista puhuttiin, että everstin nuorempi poika oli merilläkin, rovasti muisteli aamiaispöydässä, kun Henrik Wegelius teki esimiehelleen selkoa majurin tapaamisesta ja oudosta tehtävästä, joka hänelle oli uskottu. – Jos Henrik kirjoittaa kirjeen Karlskronaan, minä voin pistää nimeni siihen alle. Täytyyhän tämä asia selvittää ennen kuin majurista aika jättää.

– Eikö Hirvikoski ole sääntöperintötila? ruustinna ei taaskaan malttanut olla puuttumatta puheisiin. Totta kai rovasti jyrähti hänet saman tien hiljaiseksi ja kertoi sitten itse uuvuttavan perinpohjaiseen tapaansa, miten eversti Lindhof, joka oli etevä mies ja aateloitu ansioistaan sotilaana, osti rappeutuneen Hovbackan säterin juuri ennen isoavihaa ja rakensi siitä sitten sodan jälkeen muutamassa vuosikymmenessä kukoistavan mahtitilan.

– Kun eversti kuoli, Hovimäki siirtyi hänen vanhimmalle pojalleen, sillä eversti oli tahtonut turvata tilansa jakamattomana ja siksi anonut, että siitä tehtiin sääntöperintötila…

– Sellainen, jota ei voi myydä eikä pantata, ruustinna ehätti selittämään nuorelle kappalaiselle. – Siksi se jumalaton mies ei ole menettänyt kartanoa pelipöydässä vaikka kaikki muu onkin jo mennyt…

– Ja siksi kartano tarvitsee laillisen perijän, rovasti mulkaisi vaimoonsa tuikeasti. – Jos Henrik kirjoittaisi nyt heti sen kirjeen ja tiedustelisi, elääkö jalosukuinen Wilhelm Lindhof tai joku hänen jälkeläisistään yhä Karlskronassa.

Täysikuu paistoi kartanon Isolakealle ja kuhilaat heittivät pelottavia varjoja sängelle, kun piika Sanna kiirehti sydän kurkussa kohti sepän torppaa.

Mamselli oli tullut yösydännä piikamurjuun ravistamaan hänet hereille. Piti hakea sepän muori rohtoineen. Nyt heti! Sofort! Majuri oli huonompana taas ja kuski oli lähetetty pappilaan, mutta tuskin ne sieltä ennättäisivät ennen aamunkoittoa.

Luojan kiitos, Maria-muori ei ollut äkäinen vaikka Sanna hänet herättikin kesken unien. Tyynesti ja hätäilemättä muori

haki yrttivakkansa, tyrkkäsipä vielä leipäpalan Sannan kouraan, kun tämä hytisi kylmästä tuvan penkillä.

– Nälkääs palelet, tyttörukka, muori huokasi. Ei taida mamselli antaa teille tarpeeksi syötävää.

Kuu oli muuttunut jo oranssinhehkuiseksi ja idässä erottui taivaanrajassa ohut vaalea viiva, kun sepän Maria ja paleleva piikatyttö vihdoin saapuivat kartanoon. Mamselli riensi muoria vastaan jo portaissa eikä tällä kertaa ollut yhtään niin tuiskea kuin tavallisesti.

– Vieläkö tuntee? Sanna kuuli Marian kysyvän, kun nuo kaksi naista katosivat isännän makuukamarin ovesta.

– Vielä, kuului mamselli sanovan. Sitten ovi sulkeutui. Sannaa haukotutti, mutta oli pakko jäädä ikkunan ääreen odottelemaan. Mamselli oli määrännyt tuomaan papin heti majurin tykö, kun kärryt ilmestyisivät pihalle. Missähän se Jonaskin kupeksii? Kuorsaa tietysti jossakin. Haukotus repi jälleen piikatytön suupieliä, kun hän käpertyi ikkunapenkille vahtimaan autiota pihamaata.

Ei majurista enää eläjäksi ole, Maria näki sen oitis astuessaan katosvuoteen ääreen. Vanha piruparka! Ei olisi Mariakaan kuvitellut säälivänsä joskus tätä luisevasormista vanhusta. Ei ainakaan silloin, kun Maria oli paidanedus revittynä paennut ensimmäisenä piika-aamunaan Fredrik-herran kamarista, johon hänet oli lähetetty tulta tekemään. Onneksi vanha eversti oli kohta sen jälkeen lähettänyt nuoren herran takaisin Tukholmaan ja kun majuri sieltä vihdoin palasi, oli Maria jo vuosia ollut sepän emäntänä omassa torpassaan omien lastensa keskellä. Nyt ei tarvinnut piikojen enää pelätä noita luisia sormia…

– No, antaa rohto nyt! Sofort! mamselli Friedan ääni oli kärsimätön, mutta ei sepän Maria talousmamsellia pelännyt. Jo ensimmäisenä taksvärkkipäivänä kartanon kyökissä hän oli oppinut, ettei Frieda inhonnut mitään niin kuin pelkureita ja hännystelijöitä. Parempi oli sanoa suora totuus!

– En usko, että rohdoista enää on apua, Maria sanoi ja katsoi suoraan Friedaa silmiin.

– Eikö Maria voi antaa jotakin… että edes sen verran kestäisi, jotta pappi ehtii paikalle! Friedan ääni oli hiljainen ja rukoileva. – Mein Gott, missä ne viipyvät!

Majuri oli vielä tajuissaan muttei kyennyt enää puhumaan, kun pastori Wegelius lopulta aamun jo sarastaessa ilmestyi sairasvuoteen äärelle ehtoollislaukkuineen. Mutta vaikka Frieda kuinka pyysi ja rukoili, ei pastori suostunut vihkimään häntä majurin kanssa kristilliseen avioliittoon.

– Näkeehän mamselli itsekin, ettei majuri pysty edes ääneen lausumaan vihkisanoja, nuori pastori sanoi yllättävän lujasti. – Ja sitä paitsi mamsellia ja majuria ei ole kirkossa kuulutettu…

Kun pastori kumartui antamaan ehtoollisviinin kuolevalle, Maria kuuli heikon äännähdyksen vanhuksen kurkusta.

– Kirje on lähetetty, olkaa huoletta, pastori kuiskasi majurille, teki sitten ristinmerkin ja alkoi ulkomuistista synninpäästön. Maria risti kätensä ja painui polvilleen, mutta Frieda seisoi jäykkänä ja pystypäisenä, kädet nyrkkiin puristettuina ja kuivin silmin. Majurin viimeiseen henkäykseen haihtui hänen kaikki toivonsa.

– Sanovat että majurin ja mamsellin poika, on taas tulossa Hovimäkeen, Aaron sanoi isälleen, kun he seuraavana sunnuntaina ajoivat kirkolta. – Tuleekohan Fredrikssonista nyt Hovimäen isäntä?

Majuri oli haudattu aamulla vanhaan sukuhautaan. Säätyläisiä oli ollut kummulla vain kourallinen, rovasti ja ruustinna sekä kihlakunnantuomari Pihlman, niin ja nimismies, majurin vanha ryyppyveikko hänkin. Torpparit olivat saatelleet miehissä isäntänsä kirkkomaahan, sillä niin oli tapa. Naisväki oli tosin hiljaa paheksunut keskuudessaan mamsellia, joka kulki mustissaan arkun jäljessä niin kuin olisi ollut oikea leski. Vain sepän Maria oli mennyt jälkeenpäin puristamaan hänen kättään ja lau-

sunut surun valittelunsa. Hautajaispitoihin ei sepän väki sentään lähtenyt.

– Ei Fredrikssonista isäntää voi tulla, seppä murahti ykskantaan.

– Olisi mamselli tahtonut, että heidät vihitään, Maria kääntyi selittämään. Istuivat Annan kanssa kärryjen takalaudalla. – Mutta pastori ei suostunut.

– Jumalan pilkkaa se olisi ollutkin, jos kuoleva olisi vastoin tahtoaan joutunut sulhasmieheksi juuri ennen kuolemaansa, seppä murahti. – Ja vielä semmoisen riivinraudan kanssa.

– Onhan se Frieda kovaluontoinen ihminen, Maria huokaisi. – Mutta silti käy naisparkaa sääliksi. Kun on kymmenen vuotta ollut emäntänä, sitä on vaikea ruveta uudelleen piiaksi.

– Kukas sitten kartanoon tulee isännäksi, jos ei kerta Fredriksson, Aaron ihmetteli. – Vai onko majurilla muitakin lapsia?

– Onhan noita vissiin monessa torpassa mutteivät senkään vertaa laillisia, seppä tyytyi vain murahtamaan.

– Antaa olla, lasten kuullen, Maria kivahti.

– Minä kuulin, kun haudalta tultiin läpikäytävään, että pastori ja rovasti puhuivat Wilhelm-herrasta.

– Nuoresta herrastako? seppä pysäytti hevosen ja kääntyi katsomaan vaimoaan. Epäuskoinen hymy levisi hänen partaisille kasvoilleen. – No se nyt olisi, jos Wilhelm-herra tulis kotio! Sellaisen vääryyden kun majuri teki, kyllä sen kaikki tiesivät, että eversti oli luvannut Wilhelmille Solbackan…

– Ai sen jonka piirilääkäri osti majurilta silloin tulipalon jälkeen? Aaron kysyi yllättyneenä. – Olenhan minäkin käynyt Solbackassa tohtoria hakemassa. Komea pytinki, vaikkei niin komea kuin Hovimäki.

– Sen oli eversti jo ostanut pojalleen, seppä sanoi ja maiskautti hevosen uudelleen liikkeelle. – Mutta majuri väitti, että Solbacka kuului kartanoon eikä papereita löytynyt. Wilhelm lähti vihoissaan takaisin Ruotsiin, kävi pajalla minutkin hyvästelemässä, kun oltiin lapsesta asti oltu yksissä, ja sanoi, ettei tule enää takaisin.

Vaan tuleepa sentään, tulee ja saa minkä pitääkin! Ihmeelliset ovat Herran Sebaotin tiet, ihmeelliset ja kovasti mutkalliset…

Aaron vilkaisi isäänsä vähän ihmeissään. Pitkästä aikaa karehti hymy sepän suupielissä.

Syyskuun lopulla saapui pappilaan kirje Karlskronasta. Kapteeni Wilhelm Lindhof oli vaimonsa ja poikansa Magnuksen kanssa muuttanut Ruotsista 22. lokakuuta Armon vuonna 1782 Rantasalmen pitäjään.

– Suomeen siis, ruustinna huudahti, kun kirje luettiin päivällispöydässä ääneen. – Mutta miksi ihmeessä Rantasalmelle?

– Kun tyhmä suunsa vaientaa, hän hiljaista viisasta muistuttaa, rovasti julisti vaimoonsa katsahtaen ja alkoi sitten selittää, miten Rantasalmella Haapaniemen kartanossa toimi kuuluisa sotakoulu, jossa kuninkaan upseereita opetetaan sodankäynnin jalossa taidossa…

– Kapteeni Wilhelm Lindhof toimii ilmeisesti Haapaniemen sotakoulussa opettajana, Henrik Wegelius keskeytti rovastin sotatieteellisen selonteon ja nousi emännälleen kumartaen pöydästä. Minä kirjoitan sinne heti! Haapaniemestä vastaus saapui samana päivänä, kun pappilassa aloitettiin jouluoluen teko. Siinä ilmoitettiin, että jalosukuinen kapteeni Wilhelm Lindhof oli kuollut marraskuussa 1792 ja hänen puolisonsa Beata Sofia oli haudattu seuraavan vuoden kesäkuussa.

– Entäs poika? ruustinna hoputti malttamattomana, kun pastori luki rovastille kirjettä ääneen makuuhuoneessa. Rovasti oli maannut vuoteessa jo toista viikkoa saatuaan pyhäinmiestenpäivänä kylmää kirkossa, kun ehtoolliselle oli ilmoittautunut melkein koko pitäjä. – Kapteenillahan oli poika!

– Luutnantti Magnus Lindhof on muuttanut kirjansa Viaporiin saman vuoden elokuussa, pastori sanoi. – Lienee parasta että minä matkustan sinne itse!

– Ei ennen joulunpyhiä, rovasti ähkäisi tyynyjen keskeltä ja yski ankarasti. Ruustinnan piti antaa hänelle vettä ja rintasoke-

ria ennen kuin köhiminen hellitti. – Ei Hovimäessä tarvita isäntää ennen kuin kevätkylvöjen aikaan.

Se oli Stinan ensimmäinen joulu poissa kotoa. Viaporissa ei jouluolkia levitelty lattialle eikä päreistä tehty kattoristikkoa niin kuin kotona. Leipääkin oli saatu Snuggen puodista niin vähän, ettei niistä mitään kekoa voinut laittaa, mutta luutnantti ja Johanna-rouva oli kutsuttu Sundeliuksille syömään, ja sieltä rouva toi Stinalle nyytissä palan lihaa ja pehmeää rievää, niin ettei jouluna tarvinnut sentään ihan nälässä olla.

Ei Stina silti olisi vaihtanut paikkaa rykmentinsaarnaajan Maija-piian kanssa, sillä Johanna-rouva ei koskaan antanut tukkapöllyä vaan neuvoi rauhallisella äänellä, jos Stina ei jotakin muistanut. Rykmentinsaarnaajan Helena-rouva retuutti kuulemma piikoja tukasta vähimmästäkin syystä ja usein syyttäkin, ja kesällä kun oltiin rannalla pyykkiä huuhtomassa, Stina oli nähnyt Maijalla piiskanjäljen olkapäässä. Ei se siihen itsestään ollut tullut.

Vaan kovin olivat lapsellisia luutnantti Magnus ja Johanna-rouva, sen Stinakin ymmärsi, vaikkei vielä ollut ripiltä päässyt. Eivät ne paljon välittäneet, vaikka kaappi oli tyhjä, rouva soitti ja herra lauloi ja välistä ne tanssivatkin verhon takana… siitä muusta nyt puhumattakaan.

Ei auttanut kyökin puolella Stinan muuta kuin kiskaista vällyt niskaan ja käpertyä muurinkylkeen, kun luutnantti kuiskutti rouvalleen rakkaudesta ainoan kamarinsa sivustavedettävässä. Nuorelle luutnantille kuului viran puolesta kamari ja kyökinpuolikas. Onneksi se nuori upseeri, jolle toinen puoli kyökkiä kuului, ei välittänyt edes piikaa pitää vaan söi mamselli Wahllundilla, niin että Stina sai asua kyökkiä yksin.

Ja nyt oli rouva jo kovasti paisuksissa. Röijy ei enää tahtonut peittää vatsakumpua ja Maija sanoi, että lapsi voi syntyä koska hyvänsä.

Mutta rouvalla oli kaikki jo valmiina. Kastemyssy ja kolttu ja pieniä kolttuja ja kapaloita, kaikki siinä isossa arkussa joka oli

kamarin nurkassa. Rouva oli itse Stinalle näyttänyt, kun syksyllä pestiin ja tuuletettiin kaikki. Sen kastemyssyn ja koltun oli ommellut kuulemma rouvan äiti vainaja. Niin pieniä olivat pistot, ettei silmä erottanut. Ja rouva itse ompeli yhtä tarkkaa vaikka mieluummin se tahtoi soittaa klavikordia.

Klavikordiko? No, se oli sellainen hassu pitkulainen laatikko, josta lähti soittoa, kun rouva paineli sormilla nappuloita. Kallis peli varmaan, rouva oli saanut senkin äitivainajaltaan ja siksi siitä piti pitää hyvää huolta, pölytkin pyyhittiin säämiskällä ja joka aamu rouva sitä soitti, ja päivällä ja illalla. Ei se Stinaa häirinnyt, päinvastoin. Silloin ei kuulunut seinien läpi, miten Lundmarkilla riideltiin ja Stadigin nuorimmainen karjui nälissään…

Tämmöinen talo oli kovasti outo Stinalle, joka oli kasvanut Sipoossa pienessä kalastajanmökissä meren ja metsän välissä. Viaporissa oli niin paljon väkeä, että ihmisten täytyi asua päällekkäin ja vierekkäin. Oli kuljettava portaissa ja käytävissä puukuormien ja laskiämpäreiden kanssa. Nooakin arkiksi tätä upseerien taloa haukuttiin.

– Jaa Linthooffi… kai se on kortteerissa siellä missä muutkin upseerit elikkä Nooakin arkissa. Sillan yli, sitten mäkeä ylös ja siitä vasemmalle, sotamies pyyhkäisi nenänalustaansa suruttomasti sarkatakin hihaan ja viittoi epämääräisesti rantatörmältä ylös kohti vallien välissä häämöttävää porttia.

Wegelius kiitti ja tarttui jälleen sauvaansa. Ilta alkoi jo hämärtää, vaikka jäätietä oli ollut helppo löytää suoraan Viaporin rantaan. Onneksi pakkaset olivat jo lauhtuneet. Lumipallo singahti pastorin ohi, kun hän kiirehti auttamaan kuoppaposkista vaimoa, joka turhaan yritti työntää raskasta vesikelkkaa jäistä rinnettä ylös. Nauravia ja huutavia lapsia näkyi kaikkialla, rääsyisiä ja likaisia ne olivat kaikki, mutta se ei näyttänyt telmimistä haittaavan.

Ylhäällä mäen päällä nainen kiitti ja viittoi kohti kattojen takana näkyvää korkeaa kivipytinkiä. Se se oli. Nooakin arkki.

Ovella tuli vastaan laskiämpäriä kantava piika, joka vahvisti että luutnantti Lindhof asui kolmannessa kerroksessa. Kun pastori vihdoin seisoi oikealla ovella, sen takaa kuului yli käytävässä kaikuvan metelinkin vienoa soittoa. Mitä, soittiko joku täällä klavikordia?

– Guds fred! pastori toivotti ystävällisesti, kun laiha piikatyttö vihdoin ilmestyi ovenrakoon. – Onko tämä luutnantti Lindhofin asunto?

Tyttö ei väistynyt ovelta vaan ilmoitti tylysti, että luutnantti oli Susisaarella äksiisissä. Wegeliusta hymyilytti, olihan talossa selvästi joku kotopa, koska klavikordia soitettiin yhä.

– Minä voin kyllä odottaa, pastori ilmoitti ja työntyi muitta mutkitta kyökkiin lieden ääreen lämmittämään kohmeisia käsiään.

– Rouvako soittaa? hän kysyi ja piikatyttö nyökkäsi.

– Menee sanomaan rouvalle, että täällä on pastori Wegelius Hirvikoskelta, Wegelius määräsi, kun tyttö itse ei näyttänyt ymmärtävän mitä hänen pitäisi tehdä.

Ihme ja kumma, piika tottelikin, niiata niksautti ja katosi samassa verhon taakse. Soitto taukosi oitis. Vaikka tuli räiskyi liedessä, saattoi verhon läpi kuulla miten kamarissa kuiskailtiin kiihkeästi. Vihdoin piikatyttö ilmestyi jälleen kyökin puolelle ja ilmoitti, että rouva käskee pastoria kamariin.

Kamarin peilin äärellä kohensi tummatukkainen nuori nainen rouvanmyssyään, kun pastori seisahtui ovensuuhun. Huone oli pieni ja pimeä ja kalustettu vain muutamin kulunein huonekaluin. Klavikordi, pöytä, pari tuolia ja häveliäästi kokoon sijattu vuode. Ikkunaruudut olivat jäässä, muutama vaivainen kalikka näkyi uunin vieressä. Pastori oli itsekin asunut samanlaisessa murjussa köyhänä papinkokelaana Turussa. Hän tiesi omasta kokemuksestaan, että mitä köyhempiä oltiin, sen tärkeämpää oli tulla kohdelluksi säädyllisesti.

– Olen pahoillani, arvoisa rouva, että tunkeudun tällä lailla kotiinne… pastori aloitti kumartaen kuin paraskin hovimies.

Nuoren rouvan epäluulo ja torjunta väistyivät saman tien häikäisevän hymyn tieltä, kun nainen riensi pastoria vastaan ja ojensi hänelle villahansikkaan peittämän kätensä.

– Ei mitään, hyvä pastori, olkaa hyvä ja käykää tulen ääreen istumaan. Naisen puhe oli samanlaista musiikkia kuin hänen soittonsakin. – Mieheni on jotakin kasemattia tarkastamassa mutta tulee varmaan kotiin heti kun alkaa hämärtää.

Kasematin katto oli sortunut kolmesta kohdasta, kun vesi oli päässyt kiveyksen väliin ja jäätynyt siellä. Koko aamun oli Magnus Lindhof saanut selittää miehilleen, miten katto piti tukea sortuman molemmin puolin ja latoa sitten pudonneet kivet yläkautta takaisin. Viimeistä hirsikuormaa kiskottiin juuri paikoilleen, mutta suojalumi antoi periksi ja takimmainen reen jalas painui lumeen.

– Nostakaa samalla kun työnnätte! luutnantti huusi ylhäältä seinustalta. – Ei se muuten liiku mihinkään.

Miehet yrittivät vielä kerran, mutta mitään ei tietenkään tapahtunut, kun hosuivat kukin erikseen ja ilman tahtia. Nämäkin sisämaasta tulleet leveäselkäiset hämäläiset olivat toki kotikylissään kuljettaneet hirsikuormia peninkulmakaupalla, mutta täällä ne eivät tahtoneet ymmärtää yksinkertaisintakaan käskyä.

Kaikki pitäisi tehdä itse! Miehet tekivät tilaa, kun luutnantti harppoi tukkireen luokse, tarttui alakulmaan ja nosti malliksi. Väkevä oli luutnantti, totisesti väkevä mies! Jo riensivät lähimmät miehet avuksi ja reki nytkähtikin kuopasta, johon jalas oli juuttunut. Luutnantti Lindhof pudisteli vielä vaatteitaan, kun yksi miehistä kuului huudahtavan, että eversti itse oli tulossa.

Eversti Johan Boije?

Kyllä vain, tuttu hahmo näkyi lähestyvän vallin rinteellä ja Magnus riensi häntä vastaan. Olipa onni, ettei kummisetä nähnyt, miten hän juuri äsken kiskoi tukkireen kulmaa kuin pahainen nostomies.

– Miten sujuu, Magnus? eversti tervehti ystävällisesti nuorta

suojattiaan muttei kuunnellut sen tarkemmin Magnuksen selostusta jään tuhoista. Everstillä oli nimittäin tärkeämpää asiaa. Hän oli kutsunut illaksi luokseen valikoidun upseeriseurueen. Itse Klercker oli luvannut tulla ja eversti aikoi puhua Magnuksen ylennyksestä suoraan hänelle. Kutsu oli kieltämättä houkutteleva. Tavallinen upseeri pääsi harvoin puheisiin varuskunnan päällikön kanssa, mutta…

– Kiitos kutsusta, mutta Johanna on ollut… huonovointinen, Magnus Lindhof sanoi varovasti. – En tahtoisi jättää häntä yksin piian kanssa.

Onneksi kummisetä ei ollut Magnuksen kieltäytymisestä vähimmässäkään määrin loukattu, läimäytti vain nuorta miestä selkään ja naurahti alkaessaan tehdä lähtöä:

– Magnus, Magnus, sinulla on vielä paljon oppimista. Kyllä naisväki pitää huolen omista asioistaan. No, miten haluat! Ehkä on parempikin, ettet ole paikalla kuulemassa, kun sinusta puhutaan. Jos kaikki menee hyvin, olet syksyllä jo kapteeni.

– Kiitos, setä, mutta… Nuori upseeri ei tiennyt mitä sanoa. Kapteeninvirka oli kallis asia. Millä rahoilla hän sen kykenisi maksamaan? Setää ei raha näyttänyt huolettavan, hän kapusi jo takaisin valleille johtavaa polkua ja huikkasi mennessään jotakin vanhasta kiitollisuudenvelasta. Siihen eversti aina vetosi, että isä oli pelastanut hänet jostakin kahakasta aikoinaan Karlskronassa. Setä Boijen myötämielisyys olikin hänen tärkein isänperintönsä kantasormuksen ja upseerinkunnian lisäksi.

Miehet seisoivat taas kuin mullilauma tukkikuorman vieressä ja Magnuksen oli karjaistava heidät liikkeelle. Samassa joku nykäisi häntä hihasta. Stina? Ei kai Johanna vain ole alkanut…

– Herra luutnantti! pikkupiika huohotti niin ettei hänen puheestaan tahtonut tulla tolkkua. – Rouva käski… herraa tulemaan… heti kun hän kerkiää. Siellä on vieras odottamassa. Joku pastori vissiin… Hevonkoskelta… vai mikä koski se nyt oli.

Luutnantin säikähdys vaihtui ärtymykseksi. Sivusilmällä Magnus näki, että miehet olivat taas pysähtyneet kesken tukinkannon

ja supattivat naureskellen keskenään. Turhankin tuikeasti mies ravisti piikatytön hihastaan ja ärähti:

– Sano rouvalle että minä tulen heti kun päivä on täysi. Ei tänne tarvitse tulla joka pastoria ilmoittamaan.

Stina painoi päänsä, niiasi nöyrästi ja lähti kiireesti juoksemaan vallia ylös. Kaikkea kanssa, juosta nyt tänne kertomaan jostain pastorista. Johannakin oli niin lapsellinen… mutta ihana lapsi. Äkkiä ikävä kouraisi nuoren luutnantin sydänalaa. Teki mieli kotiin Johannan luokse.

– Jos holvi on tuettu ennen pimeää, saatte korpraalilta ylimääräiset paloviinaryypyt! luutnantti huikkasi miehilleen. – Sanokaa, että minä lupasin. Jo tartuttiin hirsiin naureskellen ja kuorma alkoi huveta silmissä.

– Linthooffilla on vissiin kiirus eukkonsa luo lapsia tekemään! kuului joku vanhempi sotilas sanovan nuoremmilleen. Magnus Lindhof ei sotamiestensä ystävällistä naljailua kuunnellut. Hän oli jo menossa vallia pitkin kohti kotikasarmiaan. Nälkä kaiversi nuoren luutnantin vatsassa. Kunpa Stina olisi laittanut jotakin kunnon ruokaa.

Stina-rukka onnistui vain vaivoin väistämään kauppias Snuggen puodin luona parveilevat juopuneet sotamiehet, jotka tinkasivat pusua jokaiselta ohikulkevalta naisenpuolelta. Olisivat tarjonneet ryypynkin, mutta Stina ei uskaltanut edes vilkaista heihin. Onneksi kauppias itse työntyi puotinsa ovesta säkki sylissään.

Stina niiasi ja esitti asiansa. Rouva oli käskenyt hakemaan leipää ja olutta ja juustoa. Kauppias ei kuitenkaan heltynyt piikatytön pyytävien silmien edessä, vaan kysyi tylysti, onko konttia. Vedet tulvahtivat Stinan silmiin. Tottahan rouva olisi rahaa antanut jos sitä olisi ollut.

– Sitten ei tänne ole asiaa, Snuggen äänestä kuuli, ettei kauppamies ollut valmis enää tinkimään. – Luutnantille ei voi antaa enää velaksi… joulun jälkeen ei ole maksettu kertaakaan…